

**Insurance of Foreign Investment:
An International Trade Law Approach and Islamic Jurisprudence¹**

Fatemeh Asary

M.Sc., International Trade Law, Electronic Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
o0oom٤١٧١@gmail.com

Abstract

Foreign investment provides the country with economic growth. Thus, the entry of goods into the country has triggered a request for national currency that would lead to an increase in the value of the national currency. Foreign investment can be a surefire way to achieve goals. The investor's assurance is a prerequisite for the implementation of the project. Therefore, the funds are insured against deliberate or unintentional threats and incidents of the victim and, at the same time, people in the country should be insured in the event of possible accidents. The legislator did not pay enough attention to the issue of the coordination of foreign investment insurance, and this has created legal uncertainties. But at the same time, according to the contracts and subcontractors of the insurance contract in these types of contracts, which are emphasized in Islamic jurisprudence and Iranian law, the filler is a vacuum in this field. Also, lack of information about legal issues and failure to observe certain points in the contracts, and the lack of coordination of internal laws of our country with international law resulted in non-payment of damages by the insured, which was also resolved with the pre-investment agreement. However, the legislator needs to take a step further. The investor must be aware of the legal credibility of the probable loss of insurance by the insurer in accordance with the domestic laws of the host country and international law.

Keywords: Insurance, Investment, Foreign investor, International trade law, Islamic jurisprudence.

بیمه سرمایه‌گذاری خارجی از دیدگاه

حقوق تجارت بین‌الملل و فقه اسلام^۱

فاطمه عساری

کارشناسی ارشد، رشته حقوق تجارت بین‌الملل، واحد الکترونیک، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. @gmail.com ۴۱۷۱ooooom

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی بیمه سرمایه‌گذاری خارجی از دیدگاه حقوق تجارت بین‌الملل و فقه اسلام است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی بوده و یافته‌ها نشان داد که قانون‌گذار توجه کافی به مسئله هماهنگی بیمه سرمایه‌گذاری خارجی نداشته و همین مسئله، ابهامات حقوقی را پدید آورده است. از دیدگاه فقهی، حضور سرمایه‌گذار خارجی در کشور، با لزوم حفظ منافع ملی مجاز می‌باشد. همچنین بیمه نیز دارای موافقان و مخالفانی بوده که در جمع‌بندی دیدگاه‌ها، جواز آن با شرایطی اعلام شده است. اما در عین حال، با توجه به عقد و بیع و زیرمجموعه قرارداد بیمه‌ای حاصل در این نوع قراردادها که در فقه اسلامی و حقوق ایران بدان تأکید شده است، پرکننده خلأ موجود در این زمینه می‌باشد. همچنین عدم اطلاع کافی از مسائل حقوقی و عدم رعایت برخی نکات در قراردادها، و عدم هماهنگی قوانین داخلی کشورمان با قوانین بین‌الملل منجر به عدم پرداخت خسارت توسط بیمه شده که این مورد نیز با بیع و قرارداد پیش از سرمایه‌گذاری مرتفع شده است. اما نیاز است که قانون‌گذار جهت تصریح قانون، گامی بردارد. سرمایه‌گذار پیش از فعالیت در یک کشور، می‌بایست از اعتبار حقوقی پرداخت خسارت محتمل توسط بیمه بر طبق هماهنگی قوانین داخلی کشور میزبان و قوانین بین‌الملل، مطلع باشد. لذا با رعایت شرایط خاص، بیمه سرمایه‌گذار خارجی از دیدگاه‌های مختلف، بلامانع است.

کلیدواژه‌ها: بیمه، سرمایه‌گذار، سرمایه‌گذار خارجی، تجارت بین‌الملل، فقه اسلامی، حقوق تجارت.

۱- مقدمه

اجتناب از ریسک به موضوعی لاینفک در کلیه امور تبدیل شده است. در برخی امورات که محتمل بر عدم تمکین مالی تأمین خسارت می‌باشد، بیمه حالت اجبار به خود گرفته تا از تزییع مال جلوگیری کند. از سوی دیگر، بنا به منفعت‌طلبی شرکت‌های بیمه‌ای، نهایت سخت‌گیری لازم را در پرداخت خسارت انجام داده، ضمن آنکه در بدو قرارداد، تمامی تلاش خود را به منظور اطمینان‌بخشی از عدم ریسک به کار می‌بندند. در این بین، سرمایه‌گذار خارجی به تبع حضور در یک کشور بیگانه، با انواع ریسک‌های مالی سروکار دارد. لذا، نیازمند بیمه شخصی به عنوان فردی مقیم می‌باشد. از سوی دیگر، سرمایه‌گذاری خود با خطر تزییع مال روبرو است. کشور ایران به تبع قوانین مبتنی بر فقه اسلامی، حساسیت‌هایی در زمینه بیمه سرمایه‌گذار خارجی دارد. در این تحقیق، بیمه سرمایه‌گذار خارجی، از دیدگاه‌های فقهی، حقوقی و حقوق تجارت بین‌الملل بررسی شده و ابعاد حقوقی آن بررسی شد.

۲- سؤالات پژوهش

سوال اصلی

ماهیت حقوقی بیمه سرمایه‌گذاری خارجی از دیدگاه حقوق تجارت بین‌الملل و فقه اسلامی به چه صورت است؟

سؤال‌های فرعی

ناهماهنگی‌های حقوقی که منجر به عدم پرداخت خسارت محتمل در سرمایه‌گذار خارجی می‌شود، به چه صورت است؟

راهکار حقوقی و فقهی مورد توجه سرمایه‌گذاران خارجی جهت مرتفع کردن ریسک کاری توسط بیمه به چه صورت است؟

قانون‌گذار کشور ایران در زمینه بیمه سرمایه‌گذاری‌های خارجی چه تدابیری اندیشیده است؟

۳- فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی

به نظر می‌رسد که قانون‌گذار در ایران توجه کافی به مسئله هماهنگی بیمه سرمایه‌گذاری خارجی نداشته و همین مسئله، ابهامات حقوقی را پدید آورده است.

فرضیه‌های فرعی

به نظر می‌رسد که عدم اطلاع کافی از مسائل حقوقی و عدم رعایت برخی نکات در قراردادها، و همچنین عدم هماهنگی قوانین داخلی کشور ایران با مسائل بین‌الملل، منجر به عدم پرداخت خسارت توسط بیمه می‌گردد.

به نظر می‌رسد که سرمایه‌گذار پیش از سرمایه‌گذاری در یک کشور، می‌بایست از اعتبار حقوقی پرداخت خسارت محتمل توسط بیمه بر طبق هماهنگی قوانین داخلی کشور میزبان و قوانین بین‌الملل، مطلع باشد.

به نظر می‌رسد که قانون‌گذار کشور ایران، در زمینه اعتبار شرکت‌های بین‌المللی بیمه پیرامون پرداخت خسارت سرمایه‌گذاران، و تشویق بیمه‌های داخل کشور در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی، توجه چندانی نکرده و ابهامات حقوقی در این باره وجود دارد.

۴-پیشینه تحقیق

عامر^۱ و همکاران (۲۰۱۸) در تحقیقی با عنوان ریسک‌های بیمه‌ای بیان داشتند که در صورت اعتبار حکومت کشور میزبان، بیمه‌های داخلی و خارجی، اعتبار لازم جهت رسیدگی به خسارات را داشته و این مورد به وجود امنیت خاطر در سرمایه‌گذاری خارجی مبدل می‌شود. لذا سرمایه‌گذار پیش از حضور در کشور میزبان می‌بایست از روابط مناسب کشور خود با میزبان مطلع شود.

سالاکس^۲ (۲۰۱۷) در تحقیقی با عنوان رشد قراردادهای سرمایه‌گذاری دوجانبه و تأثیر آن در سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهای در حال توسعه بیان داشت که توسعه سرمایه‌گذاری خارجی در کشور میزبان به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه، اهمیت ویژه‌ای داشته که موجب تقویت ارزش پول ملی آن کشور می‌شود. سرمایه‌گذاران قدرتمند از حضور در کشورهایی که ریسک بالای سرمایه‌گذاری موجود بوده و شرکت‌های بیمه معتبری ندارند، بیم داشته و این مورد یکی از مشکلات سرمایه‌گذاران است. در بخش پیشنهادها به قانون‌گذاران کشورهای در حال توسعه، پیشنهاد شده است که با بازنگری در قوانین بیمه‌ای، آسوده‌خاطری سرمایه‌گذاران خارجی را ایجاد نمایند.

برینک^۳ (۲۰۱۷) در تحقیق خود با عنوان ریسک سرمایه‌گذاری به‌صورت بین‌الملل بیان داشت که سرمایه‌گذاری نفتی به دلیل ریسک بالای خطرات، حتماً نیازمند بیمه است و این مسئله نقش مهمی در تحریم‌های نفتی ایفا می‌نماید. با توجه به انحصار در بیمه‌های نفتی، آمریکا ابزار تحریم مناسبی در دست دارد.

فرام^۴ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان سرمایه‌گذاری خارجی، اختیار تنظیم مقررات و خطر سازمان‌های بانکی U.S.، بیان داشتند که سرمایه‌گذاری جهت تأمین خسارت بیمه، توسط یک شرکت امکان‌پذیر نبوده و نیاز به تشکیل هلدینگ‌های معتبر است. همکاری شرکت‌ها، زمینه‌ساز حل مشکل تأمین اعتبار و پشتوانه بیمه است.

الهی، غلامی و هلیلی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان حضور بیمه‌گران خارجی در کشور ایران بیان داشتند که از سیاست‌های کلی نظام (مصوب ۱۳۸۵) فراهم کردن زمینه جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی و جلب مشارکت مردم و گسترش پوشش بیمه در همه فعالیت‌های این بخشی (حمل و نقل) می‌باشد که نشان‌گر اهمیت حضور بیمه‌گران خارجی در بخش بیمه حمل و نقل است. در این پژوهش محقق بر آن است تا ضمن توضیح اجمالی از اصول و تاریخچه بیمه، به توضیح محدودیت‌های قانونی حضور بیمه‌گران و سرمایه‌گذاران خارجی بپردازد و با توضیح ابهامات موجود در صنعت بیمه نسبت به بعضی مواد قانونی، به رفع چنین ابهاماتی بپردازد. در این پژوهش سعی شده

^۱ Ammer

^۲ Salacuse

^۳ Brink

^۴ Frame

است تا دلایل موافقان و مخالفان ورود بیمه‌گران خارجی در عرصه صنعت بیمه کشور ایران بحث شود. پس از آن به محدودیت‌های بیمه‌گران خارجی در ورود به صنعت بیمه کشور ایران و نیز به مشوق‌های سرمایه‌گذاری بیمه‌گران خارجی در ورود به صنعت بیمه ایران اشاره شده است.

قیصرزاده (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان شروط و اصول حاکم بر بیمه‌های دریایی **P&I Club** و نقش آنها در جبران خسارات سرمایه‌گذاران در نظام حقوقی ایران و انگلیس بیان داشت که بیمه حمل و نقل دریایی بر پایه‌ی قراردادی است که به صورت بیمه‌نامه یا سند بیمه نمودار می‌شود. از دیدگاه حقوقی این قرارداد متکی بر اصول حقوقی فرمان‌روا بر همه قراردادهای است. میزان تعهدات و جبران خسارات در کلپ‌ها، طبق لایه‌بندی صورت گرفته برای پوشش خطر انجام می‌گیرد. هر کدام از کلپ‌های بین‌المللی در لایه اول تا سقف ۸ میلیون دلار را توسط خود کلپ و از منابع مالی موجود پوشش می‌دهند، لایه دوم مازاد بر لایه اول و تا سقف ۳۵ میلیون دلار طبق موافقت بین اعضاء ۱۴ کلپ بین‌المللی یا **POOLING** سیستم پوشش داده می‌شود و تعهدات مازاد بر آن تا سقف ۵۰۰ میلیون دلار یعنی لایه سوم به اتکایی واگذار می‌شود که ۲۵٪ از آن نیز سهم نگهداری خود کلپ‌ها خواهد شد. مازاد سقف ۵۰۰ میلیون دلار شامل جبران خسارت‌های غیر از آلودگی به صورت ۱۰۰٪ در بازار بیمه لندن و توسط شرکت‌های بیمه تجاری تا سقف ۲۰۰۳ میلیارد دلار اتکایی می‌شود و هر خسارت مازاد بر لایه آخر برای جبران خسارت به خود کلپ تعلق می‌گیرد که این خسارت توسط اعضای کلپ و با توجه به نسبت تناژ ثبت شده هر شرکت پرداخت می‌شود و اگر حق بیمه‌های دریافتی کلپ به منظور جبران خسارت ناکافی تلقی گردد، کلپ برای دریافت حق بیمه مکمل از اعضای خود اقدام می‌کند که به آن **Supplementary call** می‌گویند. بدین ترتیب سقف تعهدات کلپ‌ها به اضافه تعهدات بیمه‌گران اتکایی به سقف ۴۰۲۵ میلیارد دلار می‌رسد. با توجه به اینکه سیستم کلپ‌ها همواره یک سیستم بسته است، لذا اطلاعات محدودی از فرایند عملیات آنها موجود می‌باشد و باید **P&I** در دنیا در کلپ‌هایی صادر شوند که متشکل از مالکان کشتی‌ها هستند و به دو صورت اداره می‌شوند. آنچه عمدتاً در بیمه‌ی حمل و نقل دریایی مورد توجه قرار می‌گیرد، پوشش خسارت وارده بر محصولات در حال حمل است. این تحقیق تلاش کرده است تا با تطبیق و بررسی ابعاد گوناگون بیمه‌ی حمل و نقل دریایی **P&I Club** از جمله ماهیت موضوع، شرایط رفتن، تعهدات و مسئولیت‌های بیمه‌گر و بیمه‌گذار، همچنین به تحلیل و بررسی حقوق انگلستان بپردازد و اختلافات اساسی و ماهوی در ساختار بیمه حمل و نقل ایران را به بیمه دریایی انگلستان مقایسه کند. همچنین در این پژوهش شروط حاکم بر بیمه‌های دریایی **P&I Club** و نقش آنها در جبران خسارات سرمایه‌گذاران در نظام حقوقی ایران و انگلیس در جهت داشتن اقتصاد پویا و سالم همراه با برخورداری از کنترل اقتصادی بیمه‌های دریایی و کشتی‌های کالای بازرگانان در سراسر جهان مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

کاظمی (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان تأثیر ریسک سیاسی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی بیان داشت که همه اقتصاددانان، سرمایه را به عنوان نیروی محرکه رشد اقتصادی بیان می‌کنند و برای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی فوایدی مانند جذب سرمایه، فناوری، دانش روزآمد، بالا بردن توانایی مدیریت، افزایش اشتغال، بهبود تراز پرداخت‌ها

و افزایش قدرت رقابت را برمی‌شمارند. با توجه به نقش مهم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، کشورها برای جذب این نوع سرمایه تلاش می‌کنند. عوامل گوناگونی روی تصمیم شرکت‌های چندملیتی برای سرمایه‌گذاری‌های خارجی مؤثر است. این شرکت‌ها قبل از هرگونه سرمایه‌گذاری ابتدا ساختار سیاسی حاکم بر کشور میزبان را بررسی می‌کنند. ساختار سیاسی یک کشور، نحوه برخورد آن‌ها را با شرکت‌های سرمایه‌گذار خارجی مشخص می‌کند. در این پژوهش با توجه به اهمیت عامل سرمایه در رشد اقتصادی هر کشور و در کنار آن جذب سرمایه‌های خارجی، به مخاطراتی اشاره شده است که چنین سرمایه‌گذاری‌هایی را تهدید می‌کند، هرچند که این مخاطرات تجاری نیست و تحت عنوان ریسک سیاسی نامیده می‌شود. هدف، نشان دادن این مسئله مهم است که شرکت‌های چندملیتی در کشورهایی که ریسک سیاسی در آن‌ها زیاد است و اغلب جزء کشورهای در حال توسعه هستند، سرمایه‌های خود را وارد نمی‌کنند و کشورهای مذکور، از این جهت در مضیقه قرار می‌گیرند. بیمه ریسک سیاسی می‌تواند به عنوان راه‌حلی برای این مشکل مطرح می‌شود.

اسدالله و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیقی ضرورت توجه به سرمایه‌گذاری خارجی و بررسی تأثیرات مشارکت شرکت‌های خارجی در صنعت بیمه را بررسی کردند. در این پژوهش ضمن توجه به تعاریف ارائه شده از انواع سرمایه‌گذاری خارجی، شیوه‌های اجرائی به عمل آمده در خصوص جذب آن، عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی و موانع بازدارنده آن نیز بررسی شد. همچنین با توجه به این فرض که جذب سرمایه‌گذاری خارجی بر رشد اقتصادی و نیز سطح اشتغال تأثیرگذار است، مکانیزم برقراری این ارتباط و نحوه اثر هر یک از آن‌ها در صنعت بیمه هم مورد بحث قرار گرفت. در جهت پاسخگویی به سؤالات تحقیق و اثبات فرضیه، مسئله پژوهش از سه دیدگاه اقتصاد خرد، کلان و اقتصاد نهادگرایی مورد تحلیل قرار گرفته و با مروری بر تاریخچه موضوع و بررسی مطالعات صورت گرفته و همچنین بیان نقش دولت در سرمایه‌گذاری به بررسی پایه‌های ارتباطی بین کسب‌وکار و حجم سرمایه‌گذاری در این بخش اشاره شده و با نگاهی به چشم‌انداز صنعت بیمه و فضای بین‌المللی این صنعت، ریشه‌های ارتباط صنعت بیمه با مقوله سرمایه‌گذاری خارجی و جذب مشارکت شرکت‌های خارجی در این صنعت مورد بررسی قرار گرفته است.

۵- مفاهیم پژوهش

۵-۱- سرمایه‌گذاری خارجی

سرمایه‌گذاری به معنی گذاشتن پول در چیزی با انتظار سود از آن است. به‌طور دقیق‌تر سرمایه‌گذاری تعهد پول یا سرمایه برای خرید مالی و وسایل یا دارائی‌های دیگر، به منظور منفعت برگشت‌های سودمند و مفید در قالب بهره، سود سهام یا قدردانی از ارزش وسایل (منافع سرمایه) می‌باشد (عرفانی، ۱۳۷۱، ص ۱۴). سرمایه‌گذاری خارجی^۱ به انتقال وجوه یا مواد از یک کشور به کشور دیگر جهت استفاده در تأسیس یک بنگاه اقتصادی در کشور اخیر در ازای

^۱ Foreign Investment

مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم در عواید آن (رینلد، ۱۹۸۵م، ج ۸، ص ۲۴۶، به نقل از: ذوالقدر، ۱۳۸۸، ص ۹۰) اطلاق می‌گردد.

۵-۲- صنعت بیمه

بیمه ۲ به سازوکاری گفته می‌شود که شخصی در قبال پرداخت مبلغ، یک مورد خاص توافق شده را در برابر یک شرط، به عنوان مورد بیمه انتخاب کرده و ریسک آن را به شرکت بیمه منتقل می‌کند. در واقع بیمه در قبال پذیرش ریسک بیمه، پول دریافت کرده و از محل درآمدهای حاصله، به کسب‌وکار پرداخته تا بنیه مالی لازم جهت پرداخت خسارت را داشته باشد (ایزانلو و فولادگر، ۱۳۹۳، ص ۱۹۷).

۶- قانون حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی

با تصویب قانون حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری خارجی در ایران مصوب ۱۹ اسفند ۱۳۸۰ و آئین‌نامه اجرایی آن، شکل و روش‌های سرمایه‌گذاری خارجی و ضوابط پذیرش آن سرمایه‌گذاری در قلمرو کشور در بعد از انقلاب معین شد و تسهیلات و حمایت‌های قانونی لازم از آن سرمایه‌گذاری مشخص گردید که در بندهای الف و ب ماده ۳ قانون مذکور آئین‌نامه اجرایی آن روش‌های پذیرش سرمایه‌گذاری خارجی براساس پذیرش سرمایه‌گذاری خارجی و یا پذیرش سرمایه‌گذار خارجی در چارچوب ترتیبات قراردادی با انواع روش‌های ساخت، بهره‌برداری و واگذاری و بیع متقابل و مشارکت مدنی پیش‌بینی شده است (همان).

۶-۱- بیمه سرمایه‌گذاری خارجی

سرمایه‌گذار خارجی مقیم کشور به عنوان یک شخص مقیم در جمعیت آن کشور حساب شده و با توجه به برنامه‌ریزی‌های شهری، در جمعیت حاضر آن محسوب می‌شوند. لذا، از حقوق شهروندی از جمله بیمه برخوردار می‌باشند. یکی از مهم‌ترین انواع بیمه‌های مورد توجه غربی‌ها، بیمه عمر بوده که در کشور ما تا حدی بدان توجه شده است. قوانین خاص بیمه عمر در کشورها متفاوت می‌باشد. در کشور ایران نیز انواع مختلف بیمه‌ها، قوانین متفاوتی دارند. هر یک از بیمه‌ها به قصد رقابت با یکدیگر، مزایا را افزایش داده و در برخی موارد به دلیل انحصاری بودن خدمات لازم را عرضه نمی‌دارند.

۶-۱-۱- بیمه سرمایه‌گذار خارجی از دیدگاه فقه اسلامی

از دیدگاه فقه اسلامی، حضور سرمایه‌گذاران خارجی در کشور، دارای شرایط و محدودیت‌هایی می‌باشد. مسئله بیمه نیز به صورت جداگانه دارای بحث است. اما به نظر می‌توان به فتوای علما در زمینه بیمه سرمایه‌گذار خارجی که خود نوعی حمایت از آنان است، تکیه نمود. قاعده نفی سبیل در این باره اهمیت ویژه‌ای دارد.

^۱ Rieneld

^۲ Insurance

۶-۱-۱-۱- قاعده نفی سبیل

بر مبنای قاعده نفی سبیل، آیات ۴۱، ۴۳ و ۴۴ سوره نساء و آیات و روایات دیگر، تسلط بیگانگان در منابع استراتژیک و حیاتی مسلمین، ممنوع است. نمونه بارز این اصل، در فتوای معروف آیت‌الله شیرازی در صدور فتوای تحریم تنباکو در زمان تسلط بیگانگان بر کشور بود. دین اسلام به منزلت و حرمت مسلمین توجه فراوان دارد (غفوری، ۱۳۷۸، ص ۲۳).

بنابر آیه ۱۴۱ سوره نساء، کفار در هیچ زمینه‌ای نمی‌توانند شرعاً بر سرنوشت مسلمانان مسلط باشند. خداوند هرگز (نه در گذشته و نه در آینده) برای کافران راه تسلط بر اهل ایمان را باز نگذاشته است. لذا، فقهای محترم بر مبنای همین اصل، شرایطی را زیرمجموعه قاعده نفی سبیل قرار داده‌اند (غفوری، ۱۳۷۸، ص ۲۳):

الف) جایز نبودن ولایت غیر مسلمان بر مسلمان،

ب) جایز نبودن مشورت از غیر مسلمان در امور مسلمین،

ج) سقوط حق قصاص غیر مسلمان،

د) عدم جواز تزویج غیر مسلم با مسلم،

ه) عدم ثبوت حق شفعه برای غیر مسلم.

۶-۱-۱-۲- بیمه به عنوان حمایت از حضور خارجیان

از دیدگاه فقهی، حمایت از خارجیان حاضر در کشور که به نوعی بر منابع کشور مسلط شده‌اند، می‌بایست با رعایت اصول کامل عفت اسلامی همراه باشد. اولاً، بر مبنای قاعده نفی سبیل، حضور بیگانگان به عنوان تسلط بر منابع استراتژیک کشور، عملاً نفی شده است. بر همین مبنا، شرایط حضور بیگانگان به عنوان سرمایه‌گذار، می‌بایست تعیین شود.

اصل نفی در دوران ناصرالدین‌شاه، امتیازهای ننگین حکومت وقت، به صورت کامل، زمینه‌ساز تسلط بیگانگان بر کشور بود. هیچ بازرگان ایرانی حق خرید و فروش تنباکو را نداشت و سیاست غرب بر قیمت‌گذاری تنباکو قابل ملاحظه بود. اما چنین برداشت می‌شود که حضور سرمایه‌گذاران خارجی در کشور در راستای مصلحت اقتصادی، و با نظارت دولت و در عین حال بدون اختیارات اعمالی بیگانگان، به هیچ وجه با قاعده نفی سبیل منافاتی ندارد. به عنوان مثال می‌توان به کنوانسیون وین اشاره کرد. مطابق با این کنوانسیون، مأمورین سیاسی حاضر در یک کشور، علی‌رغم معافیت کامل از عوارض و مالیات، از پیگرد قضائی تحت هر عنوان مصون هستند. تاکنون منبعی در زمینه نکوهش چنین قراردادی بیان نشده است. تنها در زمان اعطای کاپیتولاسیون که مستشاران آمریکایی را به این پیمان وارد کرده بود، اعتراض امام خمینی را برانگیخت.

نتیجه این‌که، بیمه سرمایه‌گذار خارجی تحت عنوان یک قانون حمایتی از شخص بیگانه، در صورتی که اختیارات اعمالی به وی اعطاء نکرده و در راستای منافع جامعه بوده و قدرت اجرائی آن در دست دولت باقی بماند و قابلیت ابطال قرارداد در صورت لزوم باقی مانده باشد، از نظر فقهی ایرادی نداشته و قابلیت اعمال دارد.

۶-۱-۳- احترام مالکیت و سرمایه‌گذاری خارجی

دین اسلام، احترام به مال افراد را فارغ از ملیت، دین و آئین می‌داند (علیدوستی شهرکی، ۱۳۹۰، ص ۲۹۶). حتی بر همین مبنا، ماده ۱۷ اعلامیه جهانی حقوق بشر، مصوب دهم دسامبر ۱۹۶۸ بیان می‌دارد که (همان، ص ۲۹۷): هر شخصی به تنهایی یا به صورت جمعی حق مالکیت دارد، هیچ کس را نباید خودسرانه از حق مالکیت محروم کرد.

بنابراین نظریه، نقدهایی از طرف حقوقدانان وارد شده است (کاتوزیان، ۱۳۷۹، ص ۹۵ - ۹۸، به نقل از: علیدوستی شهرکی، ۱۳۹۰، ص ۲۹۷). لذا، سرمایه‌گذار خارجی به عنوان یک مهمان، از تمام حقوق انسانی بهره‌مند است و هیچ کس حق لغو این حقوق را ندارد (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۱، ج ۱، ص ۱۷۶، به نقل از: علیدوستی شهرکی، ۱۳۹۰، ص ۲۹۸). این قاعده در مورد همه اشخاص از جمله سرمایه‌گذاران خارجی قابل اعمال بوده و حتی با شناسایی و تبیین این قاعده حقوق بشری برای سرمایه‌گذاران خارجی، آرامش خاطر منطقی که لازمه جذب سرمایه‌گذاری خارجی است، فراهم آمده و هرگاه اختلافی در این خصوص، میان سرمایه‌گذار خارجی و دولت بروز کند، با لحاظ این قاعده حل و فصل می‌شود. چراکه سرمایه‌گذاران خارجی همواره نگران تعرض دولت میزبان به دارائی‌های خود هستند. بیهوده نیست که در میان تجار گرايشی نسبت به رهایی از حقوق‌های دولتی وجود دارد که طرفین با توسل به داوری به آن سو گام می‌نهند.

۶-۱-۲- بیمه سرمایه‌گذار خارجی از حیث انصاف

پس از اطمینان از مسئله عدم تسلط بیگانگان بر منافع کشور و اطمینان کمیته فقهی در این باره، مسئله انصاف و حمایت از غریبه مطرح است (همان). با توجه به اصل انصاف و حمایت از غریبه در یک کشور نیاز است که زمینه جهت آسایش فرد بیگانه در کشور (در صورتی که با منافع ملی و اسلامی در تضاد نباشد) فراهم شود. اصل بیمه، مسئله‌ای است که در شرایط خاص از نظر فقها ممنوعیتی نداشته و تنها برخی از موارد خاص آن نکوهش شده است. لذا، در صورت عدم ایراد شرعی حضور بیگانگان در کشور، می‌توان بر پایه انصاف و مهمان‌نوازی در دین اسلام بدان عمل نمود. حضور سرمایه‌گذار خارجی را می‌توان به مثابه یک مهمان تلقی نمود و از شرایط خاص میزبانی استفاده کرد.

۶-۱-۳- بیمه سرمایه‌گذاری خارجی در حقوق تجارت بین‌الملل

همان‌طور که پیشتر اشاره شد، در زمینه بیمه سرمایه‌گذاری خارجی، خلأهای قانونی وجود دارد که تبیین آن مشکلاتی را پدید آورده و به عنوان پیشنهاد به قانون‌گذار بیان می‌شود. در زمینه صنعت بیمه، مسائلی مطرح است که با پیمان‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط می‌باشد. این موارد به شرح زیر است.

۶-۱-۳-۱- بیمه و سازمان تجارت جهانی

هر یک از کشورهای جهان که بخواهند به سازمان تجارت جهانی ملحق شوند، می‌بایست قوانین و مقررات داخلی خود را با آیین‌نامه‌ها و مقررات آن منطبق سازند. چنانچه ایران بخواهد به سازمان تجارت جهانی بپیوندد، ممکن است این انطباق بعضاً با موازین اسلامی، قوانین و مقررات مدنی مطابق نباشد.

به موجب لایحه قانون ملی شدن مؤسسات بیمه و مؤسسات اعتباری سال ۱۳۵۸، طبق مواد ۱ و ۲، به منظور حفظ حقوق بیمه‌گذاران و گسترش صنعت بیمه در سراسر کشور و گماردن بیمه در خدمت مردم، از تاریخ تصویب این قانون، کلیه مؤسسات بیمه کشور ضمن قبول اصل مالکیت مشروع، ملی اعلام می‌شوند. و «... پروانه فعالیت نمایندگی‌های مؤسسات بیمه خارجی در ایران لغو می‌شود» (ماده ۳۵) (محقق‌زاده، ۱۳۸۴، ص ۶۶).

طبق موافقت‌نامه مذکور، مؤسسات پولی و بانکی و بیمه خارجی می‌توانند در قلمرو اعضاء تشکیل شوند. این در حالی است که قوانین مورد بحث در راستای اصل ۴۴ قانون اساسی، فعالیت این نوع مؤسسات را ملی اعلام کرده و بدین ترتیب راه را برای فعالیت عرضه‌کنندگان خدمات مالی خارجی بسته‌اند. به‌علاوه، در چارچوب مقررات یاد شده، حتی در صورت رفع ممنوعیت قانونی تشکیل بانک‌ها و شرکت‌های بیمه خارجی، به‌رغم پیش‌بینی فرصت‌ها و تسهیلات برای کشورهای در حال توسعه در موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات، در نهایت آزادسازی برقراری محدودیت در تمام بخش‌ها متناسب با سطح توسعه هر بخش اجتناب‌ناپذیر خواهد بود و این مقررات نیز دستخوش تغییرات چندانی می‌شوند.

۶-۱-۳-۲- آنسیترال^۱

کمیسیون حقوق تجارت بین‌الملل سازمان ملل متحد که مخفف آن، آنسیترال است، در تاریخ ۱۷ دسامبر ۱۹۶۶ توسط مجمع عمومی سازمان ملل تأسیس شد. ایجاد این سازمان نتیجه تلاش‌هایی بود که در قرن بیستم در زمینه ایجاد مقررات متحدالشکل بین‌المللی به ویژه در حوزه تجارت بین‌المللی مورد دغدغه جامعه بین‌المللی و اشخاص ذی‌نفع در این باره قرار گرفته بود. لذا، در راستای نظام‌بندی و انسجام مقرره‌های تجاری و روش‌های نوین حل و فصل اختلافات تجاری و داوری، تأسیس این سازمان با هدف بهبود و توسعه ساختارهای حقوقی تجارت بین‌الملل انجام گرفت. مهم‌ترین مأموریت آنسیترال، یکسان‌سازی و نوسازی مقرره‌های حقوق تجارت بین‌الملل از طریق تعریف نوآوری در حوزه ابزارهای قانونگذاری و غیر قانونگذاری بازرگانی بود. این سازمان را می‌توان یکی از موفق‌ترین سازمان‌های جهانی در زمینه تجارت بین‌المللی دانست که تا سال ۲۰۱۰ حدود ۱۵۵ کشور به عضویت آن درآمدند و با نهادینه کردن مقررات آن در قوانین داخلی خود، از آن استفاده شایانی کردند. جمهوری اسلامی ایران نیز در سال ۱۹۸۹ میلادی به عضویت این کنوانسیون درآمد. در سال ۷۴ همایشی با همکاری دبیرخانه کمیسیون آن در ایران

^۱ United Nations Commission on International Trade

برگزار شد که طی آن اهداف و فعالیت‌های آنسیترال برای دولت ایران و متخصصین امور مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت (هایاکاوا و همکاران، ۱، ۲۰۱۴).

اهم اهداف و وظایف سازمان آنسیترال را می‌توان تلاش در جهت یکسان‌سازی مقررات تجارت بین‌الملل و ارائه روش‌های نوین و یکپارچه در زمینه حل و فصل اختلافات ناشی از آن و داوری خلاصه نمود. از مباحث بسیار مهم در تجارت بین‌الملل، تنظیم و انعقاد قراردادهای تجاری بین‌المللی است. قراردادهای تجاری بین‌المللی متضمن سه اصطلاح قرارداد، تجاری و بین‌المللی است. قرارداد به توافقی اطلاق می‌شود که روابط دو یا چند طرف را مقرر می‌دارد. این روابط می‌تواند در زمینه خرید و فروش، اجاره، رهن، ضمانت و یا اعطای تسهیلات مالی باشد (ویس، ۲، ۲۰۱۶). قرارداد تجاری به آن دسته از قراردادهای اطلاق می‌گردد که برای مقاصد کسب و کار و رفع نیازهای تجاری منعقد می‌شود. قراردادهایی که برای رفع نیازهای شخصی منعقد می‌شود، قراردادهای مصرف‌کننده نامیده شده و از حیثه بحث خارج است. شایان ذکر است که در اینجا قراردادهای تجاری در مقابل قراردادهای مدنی - به نحوی که در برخی از نظام‌های حقوقی مثل فرانسه تمایز پیدا کرده است - قرار ندارد.

بنابراین، اگر قرارداد برای مصارف شخصی و خانوادگی نبوده و هدف از انعقاد آن کسب و کار و تحصیل درآمد باشد، مشمول قراردادهای تجاری است. قید بین‌المللی مبین این امر است که طرفین قرارداد در فراسوی مرزها با یکدیگر معامله می‌کنند و یا قرارداد بنا است که در فراسوی مرزها به اجرا درآید. قراردادی که در چهارچوب یک کشور منعقد و اجرا می‌شود، قرارداد داخلی تلقی شده و از حیثه بحث خارج است. قراردادهای تجاری بین‌المللی، انواع بسیار متنوعی دارد که در رأس آنها قراردادهای خرید و فروش کالا و خدمات قرار دارد و به موجب آن مواد، وسایل، تجهیزات، ماشین‌آلات، خدمات فنی و مهندسی و غیره خرید و فروش می‌شود. قراردادهای حمل و نقل، بیمه، ارائه تسهیلات مالی، اعطای نمایندگی تجاری، توزیع بین‌المللی، اعطای مجوز بهره‌برداری، همکاری‌های فنی و تولیدی، مشارکت در سرمایه‌گذاری، ساخت، بهره‌برداری و واگذاری، انواع روش‌های تجارت متقابل از دیگر قراردادهای مهم بین‌المللی است که به طور گسترده در تجارت بین‌الملل مورد استفاده قرار می‌گیرد (همان).

۷- بیمه سرمایه‌گذار خارجی در ایران

با توجه به این‌که بیمه سرمایه‌گذاران خارجی دارای جنبه‌های فراوان است، لذا وضعیت کنونی آن در کشور ایران مورد بحث قرار خواهد گرفت.

الف - جنبه شخصی

هاتف و کرباسی (۱۳۹۲) در این باره بیان اظهار می‌دارند که بیمه‌های داخلی، به‌نوبه خود شرایط خاص بیمه خارجی را بیان داشته‌اند. در نتیجه شخص خارجی مقیم کشور می‌تواند به عنوان یک فرد مقیم، براساس قوانین داخلی بیمه‌ها،

^۱ Hayakawa

^۲ Weiss

و ضمن مطالعه آنان، از این موارد استفاده نمایند. معمولاً بیمه‌ها به ازای دریافت مبالغ مختلف ارزی و براساس مجوزهای قانونی اقامت، خارجیان را برابر با ایرانیان، از مزایای بیمه عمر بهره‌مند می‌سازند.

بیمه زندگی^۱ یا بیمه عمر قراردادی است که میان یک شرکت بیمه و شخص بیمه شونده (یا ضامن وی) منعقد می‌شود، که در آن بیمه شونده متعهد به پرداخت مبلغی به صورت تعیین شده (که غالباً در اقساط بلندمدت طراحی می‌شود) در قرارداد می‌گردد و این پرداخت‌ها تا زمانی معین، بسته به نوع قرارداد، ادامه خواهد داشت و با بروز وقایعی چون: مرگ، ابتلا به بیماری لاعلاج یا احتیاج شخص به مراقبت‌های ویژه پزشکی، شرکت بیمه موظف خواهد بود، سرمایه بیمه شده را به‌طور یکجا یا به‌صورت مستمری به بیمه‌گذار یا به شخص ثالثی که وی تعیین کرده، بپردازد.

بیمه‌های عمر به‌طور کلی دارای دو نوع متفاوت می‌باشند:

حفاظتی: که خود شامل دو گونه بیمه عمر در صورت حیات بیمه شده و بیمه عمر در صورت فوت بیمه شده است و در پایان قرارداد به‌صورت یکجا به فرد یا ضامن وی پرداخت می‌شود.

سرمایه‌گذاری: این بیمه‌نامه نوعی سرمایه برای بیمه‌گذار محسوب شده و در صورت حیات یا فوت از جانب شرکت بیمه به او پرداخت می‌شود.

با توجه به اهمیت سرمایه‌گذاری خارجی در داخل کشور و ورود مستقیم دولت به سیاست‌های اجرایی این عرصه، مسائل جزئی از قبیل بیمه‌های شخصی در بدو قرارداد قابلیت تعیین شدن داشته و به‌صورت مقررات (و نه قانون) قابلیت اجرایی دارد. دولت ایران می‌تواند از این ظرفیت در توسعه بیمه‌های کشور بهره گیرد. بدین صورت که در حین قرارداد حضور سرمایه‌گذار خارجی، با توجه به منافع میلیون دلاری این مورد، بیمه عمر این افراد را به‌صورت رایگان و به عنوان عامل تشویقی از طرف یکی از شرکت‌های داخلی انجام دهد.

منزل و خودرو شخصی سرمایه‌گذار خارجی نیز بنا به مقررات بیمه‌های داخل کشور در زمینه اتباع خارجی، قابلیت بهره‌برداری از مزایا مطابق با شهروندان ایرانی را دارد. با توجه به جزئی بودن مسئله بیمه‌های شخصی، حضور بیمه بین‌المللی در این باره، بار مالی اضافه ایجاد کرده و توصیه نمی‌شود. همان‌طور که بیان شد، دولت در این مورد جزئی، معمولاً سعی در تأمین رضایت سرمایه‌گذاران را دارد.

ب- جنبه ریسک مالی

مهم‌ترین دغدغه سرمایه‌گذار خارجی مقیم کشور، مسئله ریسک مالی است. این ریسک از چند جنبه قابل بحث می‌باشد. نخست زیان مالی پروژه ناشی از قوه قاهره و سپس ورشکستگی مالی ناشی از نوسان بازار. معمولاً پیش از ورود سرمایه‌گذار، سوددهی مناسب این پروژه‌ها را دولت ضمانت می‌کند. در موارد خاص، بیمه این مسئولیت را بر عهده دارد. اما قوه قاهره همچون هر عامل دیگر نیازمند حمایت بیمه است. به گفته پرنس^۲ (۲۰۱۷) شرکت‌های بیمه بین‌المللی، با تعهدات در عرصه جهانی، به شرط فعالیت در کشور میزبان و سپردن اعتبار اسنادی، بهترین گزینه در

^۱ Life insurance

^۲ Penrose

این باره است. مهم ترین مورد مشاهده شده در این زمینه، شرکت بریتیش پترولیوم^۱ و فاجعه نفتی در کشور آمریکا می باشد. این حادثه به علت وجود طوفان و سپس نوسانات جوی، به عنوان عامل قوه قهریه شناخته شد. لکه نفتی خلیج مکزیک یک لکه نفتی بود که بر اثر نشت نفت از یک چاه نفت دریایی در خلیج مکزیک به وجود آمد. این نشت پس از انفجار سکوی نفتی دیپواتر هورایزون تحت مسئولیت شرکت نفت بریتانیا در تاریخ ۲۰ آوریل ۲۰۱۰ ایجاد شد. همچنین در اثر انفجار سکو، ۱۱ نفر از کارگران این سکو مفقودالثر شدند. پس از جستجوی سه روزه برای یافتن آن ها، پلیس ساحلی به دلیل احتمال بسیار پایین زنده ماندن آن ها به عملیات جستجو پایان داد. شرکت بیمه با مسئولیت لازم مقیم در کشور آمریکا، مسئول پرداخت این خسارت شده و با توجه به تعهد ناشی از قوه قاهره و با تفسیر به رأی به این ماجرا خاتمه داد. این بیمه نوعی بیمه شخص ثالث محسوب شده که مسئولیت آن بر عهده شرکت نفتی بریتانیا بوده و حجم عظیم این خسارت توسط شرکت بیمه پرداخت شد. در عین حال خسارت مالی وارده به شرکت انگلیسی که نوعی ریسک مالی محسوب می شد، توسط یکی از شرکت های بیمه اروپایی پرداخت شد. عوامل منجر به خسارت در قوانین بیمه ای براساس تجربه شناسایی شده است. در نتیجه ریسک مالی از دو جنبه قابل تأمین بوده که تنها بیمه های بین المللی و یا بیمه های داخلی با مسئولیت سپرده شده، قادر به دستیابی بدان می باشند. نخست شخص ثالث ناشی از حوادث کاری و دوم خسارت مالی ناشی از ریسک مالی، هر یک از بیمه ها مسئولیت مشخصی دارند که مطالعه پیش از اقدام ضرورت دارد.

ج- تعارض قوانین

بیمه ها از چند جنبه قادر به تأمین خسارت سرمایه گذار خارجی هستند. نخست این که بیمه داخلی بدون جنبه بین المللی، طی مقررات، شرایط تأمین خسارت سرمایه گذار خارجی را بیان می دارد. دوم این که بیمه خارجی مطابق با معاهده نامه دولتین در داخل کشور فعالیت داشته و مسئولیت تأمین خسارت را بر عهده می گیرد. سوم این که بیمه های بین المللی در عرصه جهانی با مسئولیت جهانی و وجود اعتبار اسنادی، در کشور فعالیت کرده و مسئولیت آن را بر عهده گیرند. چهارم این که دولتین با توافق یکدیگر شرکت بیمه تأسیس کرده تا به صورت دوجانبه و بر مبنای توافق دو کشور، خسارت را تأمین کنند. بسته به قوانین و موقعیت سیاسی کشورها، ممکن است تعارض قوانین ایجاد شود. در مورد نخست که بیمه داخلی بدون جنبه بین المللی مسئولیت خسارت را بر عهده گیرد، به اعتبار حقوقی کشور میزبان بستگی دارد. در این زمینه میزان سلامت سیستم حقوقی و اعتبار دولت حاضر، مورد توجه بوده که سرمایه گذار پیش از ورود می بایست بدان توجه کند. طبیعتاً دولت قانونی با اعتبار سیستم قضایی می تواند ضمانت اجرایی تأمین خسارت را بر عهده گیرد. مورد قابل توجه، روابط دو کشور می باشد. در صورت عدم اجرای مناسب قانون داخلی، سرمایه گذار از طریق نمایندگی کشور متبوع خود، می تواند مسئله حقوقی را پیگیری کرده که به عنوان یک مسئله داخلی، بسته به روابط دو کشور قابلیت اجرایی داشته و تعهد به بیع، قابل ارجاع است. توافقات دوجانبه کشورها در صورت تطابق با قوانین اساسی، از قوانین حاضر ارجحیت داشته که قابل بحث است.

^۱ British Petroleum

در مورد دوم، این مورد حائز اهمیت است که بنا به قانون اساسی، امضای معاهده‌نامه‌های خارجی می‌بایست به امضای رئیس جمهور و یا نماینده قانونی وی رسیده و یا در هیئت دولت به تصویب رسد. بر همین مبنا، توافق دوجانبه در زمینه بیمه، در صورت رعایت شرط مطابق با قانون اساسی، ضمانت اجرایی داشته و بر تمام قوانین و مقررات دیگر ارجحیت دارد. دولت در راستای تعهد به توافق خود، و در عین حال تقویت بخش خصوصی، شرکت بیمه را مسئول اجرای تعهدات خویش کرده تا بدین صورت علاوه بر اجرای بیع، به بخش خصوصی کمک نماید.

در مورد سوم و حضور بیمه‌های بین‌المللی، تعهدات کشور میزبان به پیمان‌های بین‌المللی قابل بحث است. برخی از بیمه‌های بین‌المللی نیاز به حضور در برخی پیمان‌های بین‌المللی دارد. حتی در برخی موارد، سازمان تجارت جهانی، مبنای حقوقی بیمه‌های بین‌المللی قرار گرفته است. اما عدم حضور کشور ما در سازمان تجارت جهانی، این فرصت را جهت تعاملات بین‌المللی از بین برده است.

در مورد چهارم، تشکیل کنسرسیوم و توافق طرفین به میزان تعهد و سازگاری دولتی بستگی دارد. معمولاً عمده وجود اختلاف در شرکت‌های مشترک اجرای تعهد است. لذا، تعهدات دو کشور در اجرای کنسرسیوم در صورت تطابق با قانون اساسی، بر تعارض قوانین ارجحیت دارد.

۸- نتیجه‌گیری

تعارض قوانین در هر صورت موجبات عدم پرداخت خسارت در موقع لزوم را فراهم داشته و این مورد امری بدیهی محسوب می‌شود. در عین حال، اطلاعات کافی از عرف و شرایط موجود، می‌تواند ریسک چنین موردی را به حداقل ممکن کاهش دهد. اما نکته قابل توجه این‌که سرمایه‌گذار خارجی را باید به مثابه یک تاجر بین‌المللی دانست. تاجر فردی شخصی بوده که اقدام به خرید و فروش کالا می‌نماید. اما سرمایه‌گذار که معمولاً بیش از یک نفر می‌باشند، سرمایه‌های خود را در ابعاد بزرگ روانه پروژه یک کشور دیگر کرده و در هر صورت مطلوب می‌باشند. در قانون اکثر کشورها، حمایت از سرمایه‌گذاران خارجی توصیه شده و این در حالی است که هیچ قانونی به تشویق تاجر وجود ندارد. جملگی مطالب حاکی از این است که سرمایه‌گذاران، مورد حمایت دولت میزبان واقع شده و معمولاً پیش از ورود به کشور سرمایه، تمامی جوانب سنجیده می‌گردد. در فقه اسلامی، مسئله انصاف مطرح بوده و در عین حال به حضور مهمان در کشور و رضایت وی هنگام خروج و اتمام مأموریت وی توصیه شده است. اما در برخی منابع به عدم دسترسی به منابع حیاتی تأکید شده است. اما در هر حال، سرمایه‌گذاری خارجی یک مسئله دوسر سود بوده و بازی برد-برد را برای هر دو طرف ایجاد می‌نماید. در نتیجه تعیین قانون متناسب با دغدغه سرمایه‌گذار که آسوده‌خاطری وی را به همراه داشته باشد، برای دولت میزبان کار سختی نبوده و انتظار به اجرای آن می‌باشد. لذا، در صورت بررسی چنین مواردی پیش از اقدام به سرمایه‌گذاری، شاهد موارد منجر به عدم خسارت نخواهیم بود.

هرچند که تعارض برخی قوانین مربوط به خسارت در برخی موارد مشهود است، اما نیاز به تعیین بیع دو و یا چندجانبه جهت حل این تعارض وجود دارد. این ساختار پس از جنگ جهانی دوم تشکیل شده و نظم نوین جهانی را

پدید آورده است. انتقاد در این باره نیز مطرح بوده و در عین حال در وضعیت کنونی منبع معتبر بالفعل محسوب می‌گردد. لذا، نیاز است که سرمایه‌گذار پیرامون اعتبار حقوقی محل سرمایه‌گذاری اطمینان حاصل نماید. برای مثال، سرمایه‌گذاری در مکانی همچون افغانستان که حکومت مرکزی قوی نداشته و بخشی از آن در دست گروهک طالبان است، جهت سرمایه‌گذاری قابل اعتماد نبوده و در صورت بروز مشکل، طبیعتاً هیچ قانون و قدرتی قادر به احقاق حقوق از حکومت بی‌اعتبار طالبان نخواهد بود. اما سرمایه‌گذاری در محلی مانند ترکیه که دارای حکومت مرکزی و مقتدر و در عین حال قانونی می‌باشد، می‌تواند محلی امن برای سرمایه‌گذاران باشد. در واقع آگاهی سیاسی از وضعیت محل موردنظر، اعتبار فعالیت حقوقی در آن را تقویت کرده و در صورت وجود مواد قانونی پیرامون مسائل بیمه، در صورت لزوم، پرداخت خسارت به سهولت انجام می‌شود.

بیمه می‌تواند نوعی بیع محسوب شود. در واقع نوعی عقد معین که بنا به مصلحت طرفین منعقد می‌گردد. قانون‌گذار به صورت صریح در زمینه بیمه سرمایه‌گذار خارجی و موارد منجر به پرداخت خسارت در زمینه بین‌الملل صحبت نکرده است. البته در بخش پیشنهادها به این مشکل پرداخته و پیشنهاد می‌شود که در زمینه موردنظر، قانون‌گذار صریح‌تر صحبت نماید. اما با توجه به اعتبار بیع، و حمایت‌های لازم در زمینه سرمایه‌گذاران خارجی و همچنین روابط سیاسی بین دولت‌ها، می‌توان اعتبار بیمه‌ها در عرصه بین‌الملل را در ایران، ضمانت نمود. طبیعتاً سرمایه‌گذار بدون وجود بیمه و آسوده‌خاطری، اقدام به ورود به کشور نمی‌کند. در عین حال دولت به قصد برطرف نمودن این مانع، در قرارداد خود، بیمه موردنظر سرمایه‌گذار را تأمین نموده و از حیث پرداخت خسارت مشکل خاصی متوجه شخصی نیست. در صورت صراحت قانون‌گذار در مسئله پرداخت خسارت و بیمه‌های خارجی، طبیعت تصورات منفی در این باره مرتفع شده و اعتبار کشور ما از حیث امنیت سرمایه‌گذاران خارجی فزونی می‌یابد. در واقع ابهامات حقوقی بیمه با وجهه بین‌المللی در داخل کشور با اعتباربخشی به بیع و استناد به قوانین بین‌المللی مرتفع شده، اما نیاز است که به صورت صریح در این باره توضیح داده شود.

ماهیت و نفس بیمه در کلیه قوانین یکسان بوده و در زمینه پرداخت خسارت با توجه به مسائل مختلف، سخت‌گیری و سهل‌گیری‌هایی مشاهده می‌شود. اما در صورت احترام به نفس کلی بیمه توسط کلیه دولت‌ها، می‌توان به اعتبار آن امید داشت. تنها در صورتی ماهیت بیمه بین‌المللی، به خطر می‌افتد که دولت‌ها از اجرای تعهد به آن شانی خالی کنند. در فقه اسلامی، وفای به عهد و مسئله بیع و عقد توصیه شده که حقوق ایران و بین‌الملل در این باره تأکید داشته‌اند. بر این اساس، دغدغه‌های سرمایه‌گذار خارجی مقیم ایران مرتفع می‌شود. سرمایه‌گذاران خارجی در مرحله نخست، نیازمند آسوده‌خاطری از حیث حفظ حداقل سرمایه بوده و در مرحله دوم بازدهی مالی آن. دولت با توجه به قدرت اعمالی، معمولاً بازدهی مالی را ضمانت می‌کند. برای مثال، قرارداد ساخت یک جاده، که به صورت طبیعی با حمایت دولت، مبلغ عوارض از خودروهای در حال تردد أخذ می‌شود، به بازدهی بدون ریسک سرمایه منجر می‌شود. اما حفظ سرمایه از چند جهت قابل بحث است. مهم‌ترین نگرانی سرمایه‌گذار، حوادث قوه قهریه می‌باشد. البته ذکر این نکته قابل توجه است که قانون‌گذار کشور ما توجه مناسب به مسئله بیمه سرمایه‌گذار خارجی ننموده، در حالی که در

اکثر کشورها این قانون به صراحت بیان شده است. اکثریت این قوانین بر این پایه استوار بوده که شرکت‌های داخلی به سادگی می‌توانند جنبه بین‌المللی داشته و ضمن سپردن اعتبار اسنادی لازم، از طرف دولت به رسمیت شناخته شوند. سپس قادر به ارائه خدمات بیمه‌ای در سراسر جهان می‌باشند. شرح وظایف و مسئولیت‌های کلیه بیمه‌ها در اکثر زمینه‌ها به صورت مصرح در قانون بیان شده است. اما متأسفانه کشور ما در این باره توجه کافی نداشته و دولت از اختیارات خویش در زمینه تقویت بیع و استفاده از آن جهت رفع این خلاء بهره برده است. در حالی که در صورت وجود قانون مدون، قادر به دلگرمی بیشتر سرمایه‌گذاران خواهیم بود.

۹- پیشنهادها

مبتنی بر نتیجه فرضیه اول به قانون‌گذار کشور پیشنهاد می‌شود که با وضع مقررات خاص در عرصه بین‌الملل، هماهنگی لازم در زمینه بیمه در وجه بین‌المللی را فراهم آورد.

مبتنی بر نتیجه فرضیه دوم، به دستگاه دیپلماسی کشور پیشنهاد می‌شود که شرایط لازم در زمینه اطلاع‌رسانی از امنیت حضور سرمایه‌گذاران خارجی در کشور را در دستور کار خود قرار دهد.

مبتنی بر نتیجه فرضیه سوم به قانون‌گذار کشور پیشنهاد می‌شود که مسئله بیمه‌ها در وجه بین‌الملل را به صورت صریح‌تر در تمامی ابعاد مصرح و پس از طی مراحل قانونی، به صورت قانون اجرایی ابلاغ نماید.

۱. اسدالله، میر رستم؛ شکرگزار، رضا؛ حیدری، حمیدرضا (۱۳۸۹). **ضرورت توجه به سرمایه‌گذاری خارجی و بررسی تاثیرات مشارکت شرکت‌های خارجی در صنعت بیمه**. در: هفدهمین همایش ملی و سومین سمینار بین‌المللی بیمه و توسعه. تهران: پژوهشکده بیمه، ص ۹۸-۱۰۵.
۲. ایزانلو، محسن؛ فولادگر، قادر (۱۳۹۳). **مطالعه تطبیقی ماهیت نفع بیمه‌پذیر در بیمه‌های خسارت در حقوق ایران، انگلیس و فرانسه**. پژوهشنامه بیمه، ۲۹(۳)، ص ۱۹۶-۲۲۱.
۳. جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۱). **مبسوط در ترمینولوژی حقوق**. تهران: انتشارات گنج دانش، چاپ دوم، ج ۱.
۴. ذوالقدر، مالک (۱۳۸۸). **سرمایه‌داران خارجی و قاعده نفی سبیل**. حقوق، ۳۹(۲)، ص ۱۰۷-۸۹.
۵. عرفانی، توفیق (۱۳۷۱). **قرارداد بیمه در حقوق اسلام و ایران**. تهران: کیهان.
۶. علیدوستی شهرکی، ناصر (۱۳۹۰). **احترام مالکیت و سرمایه‌گذاری خارجی**. حقوق، ۴۱(۱)، ص ۳۱۲-۲۹۵.
۷. غفوری، محمد (۱۳۷۸). **اصول دیپلماسی در اسلام و رفتار پیامبر(ص)**. تهران: نشر مهاجر.
۸. قیصرزاده، امیر (۱۳۹۵). **شروط و اصول حاکم بر بیمه‌های دریایی P&I Club و نقش آنها در جبران خسارات سرمایه‌گذاران در نظام حقوقی ایران و انگلیس**. در: دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و علوم اجتماعی. دبی: موسسه مدیران ایده‌پرداز پایتخت ویرا، ص ۹۸-۱۰۵.
۹. کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۹). **کلیات حقوق، نظریه عمومی**. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ پنجم.
۱۰. کاظمی، مهین‌دخت (۱۳۹۳). **تاثیر ریسک سیاسی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی**. پژوهش‌نامه ایرانی سیاست بین‌الملل، ۳(۱)، ص ۴۸-۵۳.
۱۱. محققزاده، فاطمه (۱۳۸۴). **آثار الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی**. صنعت بیمه، ۲۰(۱)، ص ۶۱-۸۵.
۱۲. هاتف، حکیمه؛ کرباسی، علیرضا (۱۳۹۲). **اثر شاخص‌های حکومتی و سرمایه‌گذاری خارجی و سرمایه‌گذاری خصوصی در کشورهای آسیایی**. اقتصاد و توسعه منطقه‌ای، ۲۰(۵)، ص ۲۳-۴۸.
۱۳. الهی، محمد؛ غلامی، حمید؛ هلیلی، سعید (۱۳۹۵). **حضور بیمه‌گران خارجی در کشور**. در: دومین کنفرانس بین‌المللی مهندسی و علوم کاربردی. دبی: موسسه مدیران ایده‌پرداز پایتخت ویرا، ص ۴۵-۴۹.
۱۴. Ammer, J., Claessens, S., Tabova, A. & Wroblewski, C. (۲۰۱۸). **Searching for yield abroad: Risk-taking through foreign investment in US bonds**. Lonmon Publication
۱۵. Brink, C.H. (۲۰۱۷). **Measuring political risk: risks to foreign investment**. Routledge.
۱۶. Frame, W.S., Mihov, A. & Sanz, L. (۲۰۱۷). **Foreign investment, regulatory arbitrage, and the risk of US banking organizations**. kmation Publication.

17. Hayakawa, K., Kimura, F. & Nabeshima, K. (2014). Nonconventional provisions in regional trade agreements: Do they enhance international trade?. *Journal of Applied Economics*, 17(1), P. 113-137.
18. Penrose, E.T. (2017). **Foreign Investment and the Growth of the Firm** 1. In: International Business. Routledge.
19. Rieneld, S.A. (1980). **Encyclopedia of Public International Law**. Londra, Vol. 8.
20. Salacuse, J.W. (2017). **BIT by BIT: The growth of bilateral investment treaties and their impact on foreign investment in developing countries**. In: Globalization and International Investment. Routledge.
21. Weiss, S.E. (2016). International business negotiation in a globalizing world: Reflections on the contributions and future of a (sub) field. *International Negotiation*, 11(2), P. 287-316.